

ENERGIE > Terwijl de provincies hun laatste aandelen in Essent en Nuon afstoten, bewandelen enkele gemeenten de omgekeerde weg. Veenendaal bestiert een eigen energiebedrijfje, Apeldoorn volgt en ook Tilburg ontwikkelt plannen. 'Dit is nog maar het begin'.

Comeback gemeentelijk energiebedrijf

CAMIEL DONICIE

'Ik wil niet dat
Nuon de
overwinst in
zijn zak
steekt'

Enkele gemeenten nemen de energieproductie in eigen hand. Veenendaal heeft al sinds 2005 een gemeentelijk energiebedrijfje en nu zijn ook Apeldoorn en Tilburg bezig om, vooralsnog kleinschalig, hun eigen energievoorziening op te zetten. Op duurzame wijze wel te verstaan.

In Apeldoorn begint dat avontuur bij het toepassen van warmte/koude-opslag in vierhonderd nieuwbouwwoningen in de kanaalzone. Daarbij wordt in de zomer warmte opgeslagen in de bodem om in de winter mee te verwarmen. In de zomer geldt het omgekeerde. De Gelderse gemeente richt hiervoor samen met drie corporaties een energiebedrijf op, waarvan de bewoners waarschijnlijk mede-eigenaar worden.

'Dat is natuurlijk nog maar het begin', zegt wethouder Michael Boddeke (GroenLinks, Milieu). 'De inzet is om de lokale energievoorziening op te schalen naar een stadsdekkend netwerk, door alle activiteiten op het gebied van duurzame energie in het bedrijf samen te brengen.' Het gaat dan onder meer om warmte/koude-opslag, windturbines en biogas uit de rioolwaterzuivering. Boddeke ziet het energiebedrijf als een belangrijk middel om de lokale productie van duurzame energie 'een flinke slinger te geven'.

De gemeenten die zich klimaat- of energieneutraal verklaren, lopen vooruit op de afspraken die het rijk en de gemeenten in 2007 vastlegden in een klimaatakkoord waarin is afgesproken om het aandeel duurzame energie te vergroten tot twintig procent in 2020. Het akkoord zet verder in op een reductie van broeikasgassen in 2020 met dertig procent en een energiebesparing van twee

procent per jaar. In de overeenkomst wordt gemeenten een belangrijke faciliterende rol toegedicht in het stimuleren van duurzame energie, omdat zij als vergunningverlener kunnen bepalen of er bijvoorbeeld een windmolen mag worden gebouwd.

Wachten op de grote energieproducenten heeft volgens de Apeldoornse wethouder Boddeke weinig zin: 'De geïntegreerde energiesector heeft tot nu toe te weinig laten zien op het gebied van energietransitie, als de overheid daarin nu niet het voortouw neemt gebeurt er niets,' meent hij. 'Het irriteert mij al langer dat de winsten van Essent en andere energiebedrijven niet voldoende worden geïnvesteerd in duurzame energie.' De rendementen die worden behaald in het nog op te zetten bedrijf komen wel ten goede aan duurzame initiatieven, belooft Boddeke.

Geen keus Dat is ook de bedoeling van Veenendaal, dat sinds 2005 voor vijftig procent eigenaar is van DEVO (Duurzame Energie Veenendaal-Oost), een samenwerkingsverband met een woningcorporatie en twee projectontwikkelaars. Eerste doel is 1246 woningen te voorzien van warmte/koude installaties. Veenendaal zette het bedrijf op met een lening van de Triodosbank en een subsidie van SenterNovem. Zelf past de gemeente slechts vijftigduizend euro bij, op een bedrag van vijftien miljoen. 'Bij een jaarlijkse stijging van de energieprijzen met 2,5 procent hebben we het *break-even point* voor de hele investering vijf jaar na de bouw wel bereikt,' verwacht wethouder Wim van Maanen (VVD, onder meer Volkshuisvesting).

Foto > William Hoogteyling/H.H.

20 februari 2009 / week 8

Kassen kunnen dienen als energieleveranciers voor gemeenten

'Het is eigenlijk niet de taak van de gemeente, maar zo lang de grote energiebedrijven vasthouden aan 'het niet meer dan anders-principe', waarbij het voor de gebruiker geen voordeel oplevert om duurzame energie te gebruiken, hebben we geen keus', meent Van Maanen. 'Ik wil niet dat Nuon de overwinst op dit soort projecten in zijn zak steekt.' In Veenendaal krijgen kopers en huurders in het projectgebied vijftien procent korting op hun energierekening, eventueel extra rendement gaat naar andere duurzame projecten. Van Maanen hoopt wel dat de traditionele energieproducenten die taak uiteindelijk over zullen nemen.

Ondertussen kan Veenendaal de stroom van informatieverzoeken van andere gemeenten niet meer verwerken. De grote belangstelling roept de vraag op of we weer terug gaan naar het tijdperk waarin elke gemeente van formaat haar eigen energiebedrijf bestierde. De Apeldoornse wethouder Boddeke denkt van wel, 'met het verschil dat bewoners en gebruikers meer zeggenschap hebben in de gemeentelijke energievoorziening en die voorziening duurzaam is'. Hij is nog op zoek naar de juiste organisatievorm, maar voelt het meest voor een coöperatieve structuur, waarbij bewoners voor een deel eigenaar worden van het bedrijf. 'Op die manier zorg je voor een lokale relatie tussen energieproductie en 'verbruik', meent Boddeke. Als voorbeeld noemt hij contracten die kunnen worden afgesloten met plaatselijke boeren, die biogas leveren aan het netwerk.

Zeggenschap van lokale partijen is essentieel voor het slagen van een lokale strategie op duurzame energie, meent ook Jan Schouw van BuildDesk, als adviseur actief

in zowel Tilburg als Apeldoorn. 'Als burgers en bedrijven zelf profiteren van energieprojecten, zal dat het draagvlak versterken.' BuildDesk is een van de ontwikkelaars van het concept GDEB, Gemeenschappelijk Duurzame Energiedienstenbedrijf. In Duitsland is het gezamenlijk beheren van bijvoorbeeld zonnepanelen volgens Schouw een van de redenen achter het grote succes van duurzame energie daar. Een GDEB kan verschillende organisatievormen aannemen, maar moet in de loop der tijd steeds onafhankelijker worden van energie-import van buiten de gemeente. Afnemers zouden niet meer en op termijn mogelijk minder kwijt moeten zijn aan hun energierekening.

Onafhankelijk Apeldoorn wil al in 2020 'energie-neutraal' zijn. Dat houdt in dat de stad binnen zijn gemeentegrenzen net zoveel duurzame energie moet gaan produceren als de stad verbruikt, exclusief mobiliteit. Helemaal onafhankelijk van het nationale net zal Apeldoorn echter niet worden, denkt wethouder Boddeke. 'Je kampt met fluctuaties in de productie.' Maar mocht Nederland in 2020 gebukt gaan onder een energiecrisis, dan is de kans groot dat in Apeldoorn de lichten nog branden. Waar Veenendaal en Apeldoorn het heft in eigen handen hebben genomen, zijn het in Tilburg enkele marktpartijen die het initiatief namen voor een duurzaam lokaal energiebedrijf, waarover de Brabantse gemeente overigens nog geen besluit heeft genomen. Belangrijkste trekkers zijn projectontwikkelaar AM, isolatiematerialenproducent Rockwool en Triborgh, een samenwerkingsverband van corporaties en lokale bouwbedrijven. Zij

willen gezamenlijk een bijdrage leveren aan de renovatie van een aantal Tilburgse wijken die de komende jaren op de agenda staat. Uitgangspunt daarbij is energiebesparing, zegt directeur Pieter Hartog van Rockwool. 'Wat je niet verbruikt hoeft je ook niet op te wekken', legt Hartog uit: 'Door vanuit verschillende disciplines te kijken naar zo'n wijk, voorkom je dat het blijft bij het plaatsen van wat dubbelglas of een enkele zuinige CV ketel. Het gaat ons om de totaaloplossing.'

'Dat vraagt écht om een andere manier van denken,' vult Louis Hiddes van partner AM Energy aan. 'Bij het energiezuiniger maken van straatverlichting is het traject dat je moet volgen vrij duidelijk, bij het energieneutraal maken van woningen ligt het een stuk ingewikkelder, te meer omdat de omstandigheden telkens verschillen. In veel gevallen kun je woningen verwarmen met aardwarmte, maar waar dat niet mogelijk is kun je aan andere oplossingen denken, zoals het benutten van de restwarmte uit een nabijgelegen winkelcentrum.' Om het overzicht te bewaren over alle mogelijke oplossingen op energiegebied pleit Hiddes voor het aanstellen van een energiemanager in gemeenten.

Feitelijk concurreren de GDEB's straks met de reguliere energieproducenten. Adviseur Schouw: 'Als het tempo wordt verhoogd in de verduurzaming hebben we twee kolencentrales minder nodig.'

Krabben de grote energieproducenten zich uit zorg achter de oren? 'Nee hoor, integendeel,' zegt Bert Hendriks, woordvoerder bij Essent. 'Wij ondersteunen decentrale energieopwekking van harte en zetten er zelf ook op in met uitbreiding van onze stadsverwarmingsnetwerken.' Bovendien zal de energiebehoefte volgens Hendriks de komende jaren alleen maar toenemen en zal decentrale opwekking nooit de piekmomenten op kunnen vangen.

Investerings in duurzame energie kosten gemeenten natuurlijk ook geld. Waar moet dat vandaan komen? Schouw denkt dat er voldoende mogelijkheden zijn om geld aan te trekken. 'In tijden dat het minder gaat merk

je dat meer partijen interesse hebben om te investeren in robuuste producten, in reële economie. En vergeet niet dat duurzame energie tegenwoordig een stuk concurrerder is dan een aantal jaren terug.' Tegelijkertijd klagen gemeenten dat er te weinig rijksgeld beschikbaar is voor duurzame projecten op lokaal niveau. Sinds juli 2008 kunnen gemeenten bovendien voor de financiering van hun klimaatbeleid gebruik maken van de Subsidiereregeling Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK). De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) vindt de 35 miljoen euro in dat fonds echter bij lange na niet genoeg. Slechts de helft van alle gemeenten zou er mee geholpen kunnen worden.

Gestraft Het opzetten van gemeentelijke energiebedrijven en verduurzaming van de energiehuishouding in gebouwen is volgens Schouw nog wel omgeven met juridische obstakels. 'Je wordt nu in veel gevallen gestraft voor het doen van een duurzame investering,' aldus Schouw. 'Voor een huis met een warmtepomp mogen corporaties bijvoorbeeld wettelijk gezien nog geen hoge huurprijzen vragen.' Ook de aanbestedingsregels kunnen volgens de adviseur een belemmering vormen, omdat duurzaamheid daarin geen geldige reden is om vooraf te selecteren.

Nog onduidelijkheid is of gemeenten en woningbouwcorporaties zich überhaupt wel op de energiemarkt mogen begeven, zeker als zij winst gaan maken. Schouw diende in samenwerking met enkele gemeenten een voorstel in bij minister Cramer om het concept CO₂-neutrale steden meer handen en voeten te geven. 'We hopen dat VROM gaat helpen om de financiële en juridische drempels weg te nemen.'

Wethouder Van Manen kende echter weinig problemen bij de oprichting van DEVO in Veenendaal. 'We werken daarin met partijen samen die we al door en door kennen, dat maakt het eenvoudiger. Binnen twee jaar was alles rond.'

Routekaart naar klimaatneutraliteit

Een modewoord dat de laatste jaren te pas en te onpas opduikt is 'klimaatneutraal'. Consumenten kunnen klimaatneutraal vliegen, rijden, eten of drinken, door de CO₂-uitstoot van hun milieuvriendelijk gedrag te compenseren - op soms discutabele wijze. De effecten die de aanplant van bomen in ontwikkelingslanden heeft op het klimaatprobleem zijn bijvoorbeeld zeer omstreven. Ook een groeiend aantal gemeenten (o.m. Tilburg, Apeldoorn, Heerhugowaard, Amersfoort, Den Bosch, Venlo, Waalwijk, Assen, Breda, Den Haag, Eindhoven, Groningen,

Haarlem, Texel, Utrecht, Wageningen, Zoetermeer en Zutphen) spreekt de ambitie uit om zich om te vormen tot klimaat-, CO₂- of energieneutraal. Amsterdam en Rotterdam hebben vergelijkbare ambitieuze doelen. Maar hoe ziet zo'n gemeente er uit? En wat moeten lokale overheden doen om zo ver te komen? In samenwerking met adviesbureau BuildDesk stelden koplopergemeenten Tilburg, Apeldoorn en Heerhugowaard een routekaart op naar klimaatneutraliteit. Hieronder het voorbeeld van Heerhugowaard.

Op weg naar klimaatneutraal

Planning van Heerhugowaard

